

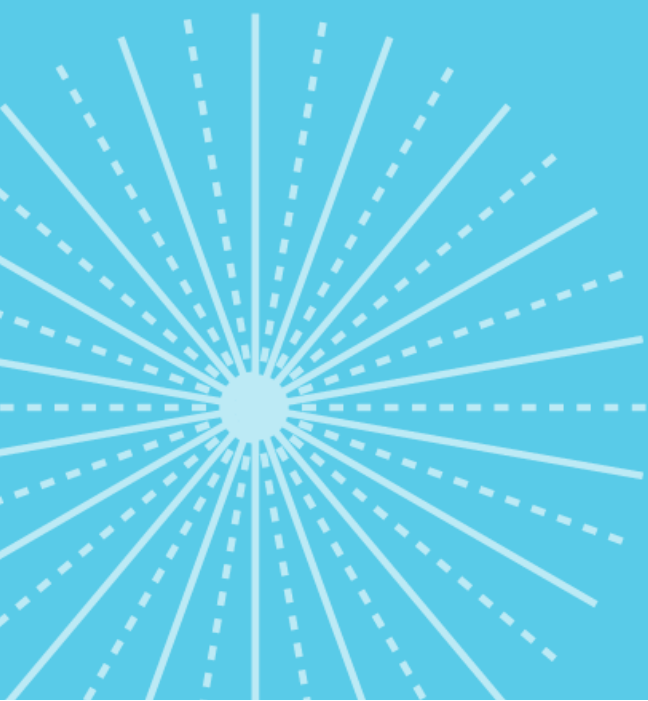

Tervise
Arengu
Instituut

Vanemlusprogrammi "Imelised aastad" 2021. aasta tulemused

Raport

Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ 2021. aasta tulemused

Aire Trummal

Tallinn 2022

Tervise Arengu Instituudi missioon on olla teaduspõhiste tervislike valikute kujundaja.

Väljaande andmete kasutamisel viidata allikale.

Soovitatav viide käesolevale väljaandele: Trummal A. „Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ 2021. aasta tulemused. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2022.

Sisukord

Kokkuvõte.....	4
1 Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ rakendamine	6
1.1 Koolituste läbiviimine	6
1.2 Andmete kogumine ja analüüs	8
2 Vanemlusprogrammi tulemused	10
2.1 Koolituse läbimine ja tagasiside.....	10
2.2 Vanemlik kompetentsus.....	16
2.3 Laste käitumise tugevused ja raskused	18

Kokkuvõte

Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ eesmärk on parandada lapsevanemate oskusi ning lapse ja vanema vahelisi suhteid, arendada lapse eneseregulatsiooni- ja sotsiaalseid oskusi ning ennetada ja vähendada käitumisprobleeme. Grupitöö metoodikaid kasutav 16-nädalane põhiprogramm on mõeldud 2–8-aastaste laste vanematele ning vajaduse korral lisaks rakendatav jätkuprogramm 3–12-aastaste laste vanematele.

„Imeliste aastate“ programmi on Eestis pakutud seitse aastat ja koolituse on läbinud 4550 lapsevanemat. Koolitusi on korraldanud 69 kohalikku omavalitsust ning 3 laste vaimse tervise keskust. Tegevust koordineerib Tervise Arengu Instituut.

2021. aasta jooksul toimus 114 põhiprogrammi koolitust 49 kohalikus omavalitsuses (KOV) ja 3 laste vaimse tervise keskuses. Lisaks pakuti 2021. aastal vanemlusprogrammi esmakordselt asendushoolduse peredele ning toimus 6 koolitust. Kokku läbis põhiprogrammi koolituse 1117 lapsevanemat. Toimus ka 6 jätkuprogrammi koolitust (54 lõpetanut).

2020. aasta oli kogu maailmas erakordne COVID-19 pandeemia tõttu, mis muutis tavapärase elukorraldust. Nakkuse leviku vältimiseks seatud piirangud mõjutasid tegevust ka 2021. aastal. 87% koolitustest toimusid kas osaliselt või täielikult e-õppe vormis, sh 67% koolituste puhul kasutati e-õpet enam kui poolte kohtumiste ajal.

Nagu ka varasematel aastatel, kasutati koolituste-eelseks ja -järgseks andmekogumiseks kahte rahvusvahelist küsimustikku: vanemliku kompetentsuse küsimustikku PSOC ning lapse tugevuste ja raskuste küsimustikku SDQ. Lapsevanemad täitsid ka koolituse tagasisideankeedi. Lisaks vastasid grupijuhid ja KOV-ide esindajad 2022. aasta alguses ankeedile eelmise aasta tegevuse kohta. 2021. aasta peamised tulemused on järgmised:

- ✓ Põhiprogrammi koolituse lõpetas üle kolmveerandi (77%) sellega alustanud lapsevanematest (st käis kohtumistel piisavalt kohal). See osakaal on sarnane eelmise aastaga ning veidi madalam 2018. ja 2019. aastast. Kui 2020. aastal oli lõpetanute protsent kõige suurem gruppides, kus kasutati vaid kontaktõpet, siis 2021. aastal oli see just väiksem. Olukorda mõjutas ilmselt 2020. aastaga võrreldes palju ulatuslikum COVID-19 levik, mistõttu osa vanemaid pidi olema kas enda või pereliikmete haigestumise tõttu isolatsioonis ning ei saanud piisavalt kontaktkohtumistel osaleda. E-õppes osalemine oli nendes tingimustes hõlpsam.
- ✓ Koolitusel osalenud lapsevanemate peamised taustanäitajad on olnud läbi aastate sarnased. Kolmveerand osalejatest olid naised ja veerand mehed, 60% saabusid koolitusele koos teise lapsevanemaga, peres oli keskmiselt 1,5 last vanuses 2–8 aastat.
- ✓ Lapsevanemate hinnangud koolituse kasulikkusele ja tulemuslikkusele püsivad läbi aastate sarnasel heal tasemel. Väga kõrgelt hinnatakse seejuures grupijuhtide tööd. Ainult kontaktõppes osalenud vanemate tagasiside ei erine oluliselt nende omast, kes käisid ka e-õppe kohtumistel.
- ✓ Üle poole (60%) lapsevanematest pidasid osalist e-õpet vanemlusprogrammi läbiviimisel sobivaks viisiks ja 14%-le ei sobinud see üldse; ülejäänud andsid vahepealse hinnangu. Mida rohkem oli koolituse jooksul e-õpet, seda suurem oli vanemate rahulolu selle formaadiga. E-õpet takistavate teguritena märgiti raskusi keskendumisel (eriti kui lapsed olid kodus kõrval), halvemat grupiga kontakti saamist, probleeme tehnikaga, keerukust osade koolitusmeetodite kasutamisel (rollimängud, ühised arutelud) ning väiksemat tulemuslikkust võrreldes kontaktõppega. E-õppe juures sobis vanematele aja kokkuvõtteid ja osalemise mugavus (sh ei pidanud muretsema laste hoida andmise

pärast), osa koolitusmeetodite hea toimimine (videote vaatamine, väikese grupi arutelud), võimalus ka veidi haigena osaleda ning koroonaviiruse leviku vältimine. Kiideti grupijuhtide oskust vanemaid ka ekraani vahendusel huvitavalt ja aktiivselt kaasata.

- ✓ PSOC küsimustiku põhjal arvatud vanemliku kompetentsuse skoor oli koolituse lõpuks kasvanud 7,2 punkti võrra (61,4 punktilt 68,6 punktile). [Kui enne koolitust kuulusid madalama vanemliku kompetentsuse tasemega gruppi ligi pooled lapsevanemad \(47%\), siis pärast koolitust viiendik \(19%\)](#). Skoori muutus oli sarnasel tasemel 2020. aastaga ning väiksem kui 2018. ja 2019. aastal. See tuleneb eelkõige e-õpet kasutanud gruppide tulemustest. Sarnaselt 2020. aastaga kasvas vaid kontaktõpet kasutanud gruppides kompetentsuse skoor mõnevõrra rohkem kui osalist e-õpet kasutanud gruppides (kuid muutus on statistiliselt oluline mõlemal juhul).
- ✓ SDQ küsimustiku alusel vähenesid koolituse lõpuks laste käitumise, tähelepanu-keskendumise, emotsioonide ja teistega suhtlemisega seotud raskused ning suurenes prosotsiaalsus. Kõige rohkem kahanesid käitumise (jonn, viha jm) ning tähelepanu-keskendumisega seotud raskused, mida enne koolitust esines ka kõige rohkem. Raskuste koondskoor, mis liidab kokku nelja alavaldkonna raskused, kahanes 3,4 punkti võrra (13,7 punktilt 10,3 punktil). [Enne koolitust kuulus suuremas riskis olevasse gruppi 38% vanemate poolt hinnatud lastest ning pärast koolitust 16%](#). Laste raskuste skoori kahanemine oli sarnasel tasemel eelmiste aastatega, v.a 2019. aasta, mil toimus suurem muutus. Võrreldes valdavalt e-õpet kasutanud gruppidega, kahanes raskuste skoor veidi enam vaid kontaktõpet kasutanud gruppides (2020. aastal oli erinevus kontakt- ja e-õppe gruppide vahel suurem kui 2021. aastal).
- ✓ Lisaks lapsevanematele koguti 2022. aasta alguses tagasisidet grupijuhtidelt ja KOV-ide esindajatelt. [Grupijuhtide hinnangul toimis 2021. aastal koostöö nii KOV-ide, TAI kui ka teise grupijuhiga ladusalt](#). Kõige keerulisem oli KOV-iga koostöös lapsevanemate grupi komplekteerimine.
- ✓ 84% grupijuhtidest kasutas koolitusteks ka e-õppe formaati. Esinenud raskustena märgiti seejuures enam lastehoiu ja toitlustamise puudumist, probleeme internetiühendusega ning vanemate raskusi koolitusele keskendumisel. Koolitusmeetoditest oli keerulisem kasutada rollimänge ja vanematel teha kodutöid; ladusalt sujus info edastamine, videote vaatamine ja arutelud grupis. [Võrreldes 2020. aastaga on grupijuhtide hinnangul koolitusmeetodite kasutamine e-õppe ajal muutunud sujuvamaks](#). Enamik grupijuhte peab oma 2021. aasta kogemusi heaks nii kontaktõppe kui ka e-õppe läbiviimisel; kontaktõppe puhul on hinnangud siiski kõrgemad.
- ✓ Enamik KOV-ide esindajatest pidas koolituste korraldamist omavalitsuse kaudu väikeseks või pigem väikeseks koormuseks ning märkis, et koostöö nii grupijuhtide kui TAI-ga sujus ladusalt. [KOV-id soovivad ka edaspidi vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ koolitustega jätkata ning enamik peavad vajalikuks koolituste korraldamist igal aastal](#).

1 Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ rakendamine

1.1 Koolituste läbiviimine

„Imelised aastad“ on mitmete alaprogrammidega koolitussüsteem, mis on välja töötatud eri vanuses laste vanematele, õpetajatele ja lastele ning võtab arvesse laste arenguetape ja arengu toetamiseks vajalikke oskusi. Süsteemi on välja töötanud kliiniline psühholoog dr Carolyn Webster Stratton ning seda levitab Ameerika organisatsioon *The Incredible Years*.

Eestisse on toodud 2–8-aastaste laste vanematele mõeldud põhiprogramm (*Preschool Basic*) ning 3–12-aastaste laste vanematele loodud jätkuprogramm (*Advanced*). Vanemlusprogrammi eesmärk on parandada vanemlikke oskusi ning lapse ja vanema suhteid, arendada laste eneseregulatsiooni- ja sotsiaalseid oskusi ning ennetada või vähendada laste käitumisprobleeme. Pikaajalisteks eesmärkideks on vähendada laste ja noorte käitumisprobleemidest tulenevat akadeemilist edasijõudmatust, vägivaldsust, õigusrikkumisi ning uimastite tarvitamist. Programmi rakendamist üle Eesti korraldab Tervise Arengu Instituut (TAI).

Põhiprogrammi koolitusgrupp moodustatakse kuni 14 lapsevanemast, kes kohtuvad nelja kuu jooksul kord nädalas (kokku 16 kohtumist). Iga grupiga tegeleb korraga kaks väljaõppe läbinud grupijuhti. Koolituse käigus käsitletakse teemasid nagu mängimine, kiitus ja premeerimine, reeglid ja piiride seadmine, neutraalseks jäämine, aeg rahunemiseks ja probleemide lahendamine. Vanemlikke oskusi omandatakse situatsioonide arutelu, rollimängude, näitlike videote analüüsi, materjalide lugemise ning meetodite kodus praktiseerimise teel. Koolitussessioonide ajal pakutakse lastehoidu ja toitlustamist.

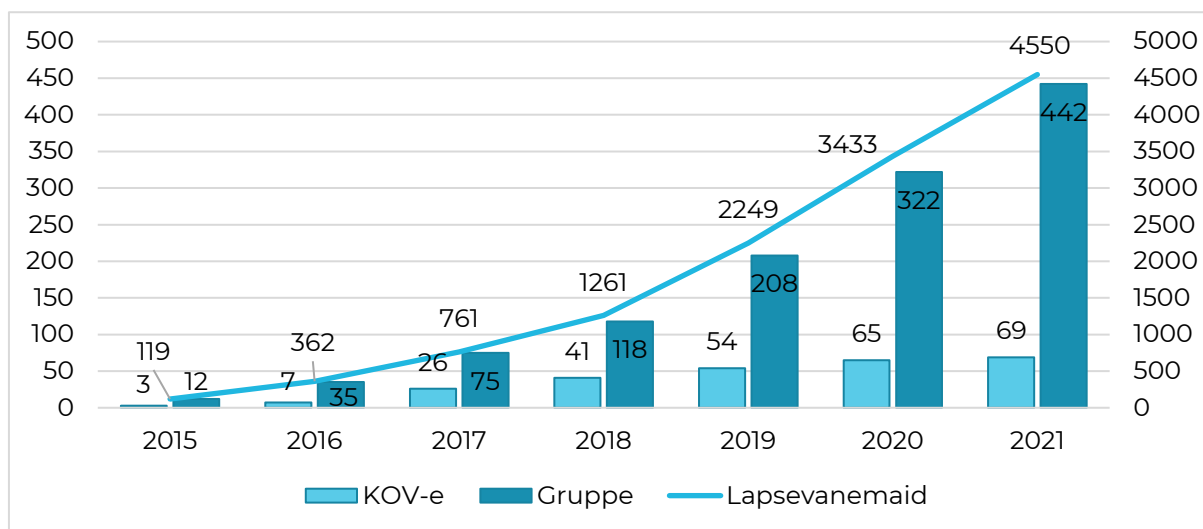
Jätkuprogramm on mõeldud lapsevanematele, kellel on põhiprogrammis omandatu alusel olnud raske püsivaid muutusi saavutada ning kelle pereelus esineb rohkem stressi, viha või konflikte. Jätkuprogramm kestab u kaks kuud (8–10 kohtumist) ning tegeleb eelkõige suhtlemisoskuste arendamise, probleemilahendamise oskuste õppimise ja agressiivse käitumise piiramisega. Kasutatakse põhiprogrammiga sarnaseid meetodilisi võtteid.

Vanemlusprogrammi koolitusi korraldatakse tihedas koostöös kohalike omavalitsustega (KOV) ning tegevuse rahastamine on jagatud riigieelarve ja kohalike omavalitsuste eelarve vahel. KOV-id tegelevad koolituste tehnilise korraldamisega kohapeal ning leiavad koolitust vajavad lapsevanemad. TAI kanda on grupijuhtide väljaõpe ja arendamine, materjalide tagamine, suhtlus programmi arendajaga ning tulemuste hindamine. Lisaks KOV-ide korraldamisel toimuvatele gruppidele viiakse koolitusi läbi laste vaimse tervise keskustes (LVTK) Tallinnas, Pärnus ja Tartus. Koolitused toimuvad periooditi, grupid alustavad kevadel ja sügisel.

Põhiprogrammi väljaõppe on läbinud kokku 113 grupijuhti. Nendest 22 on saanud ka jätkuprogrammi väljaõppe. [Koolitusi on korraldanud 69 KOV-i ehk 87% kõigist omavalitsustest](#). 2021. aastal lisandus 4 uut KOV-i. Enamik omavalitsustest on koolitusi teinud mitu aastat, sh 43 (54%) vähemalt kolm aastat. [Seitsme aasta jooksul on toimunud 422 põhiprogrammi koolitust, mille on läbinud 4550 lapsevanemat](#). 2021. aastal pakuti vanemlusprogrammi koolitust esmakordselt asendushoolduse peredele (6 gruppi ja 59 lõpetajat). Lisaks põhiprogrammile on korraldatud 27 jätkuprogrammi koolitust, sh 6 2021. aastal. Jätkukoolituse on läbinud 286 lapsevanemat, sh 54 2021. aastal. Tabelis 1 on esitatud osalenud KOV-ide ja toimunud põhiprogrammi koolitusgruppide arv igal aastal ning joonisel 1 on sama info toodud kumulatiivsena.

Tabel 1. Põhiprogrammi koolitusi teinud KOV-ide, koolitusgruppide ja koolitatud lapsevanemate arv aastate kaupa

Aasta	KOV-id	Grupid	Lapsevanemad
2015	3	12	119
2016	5	23	243
2017	25	40	399
2018	31	43	500
2019	49	90	988
2020	55	114	1184
2021	49	120	1117

Joonis 1. Põhiprogrammi koolitusi teinud KOV-ide, koolitusgruppide ja koolituse läbinud lapsevanemate kumulatiivne arv aastate kaupa

2021. aastal jätkusid eelmisel aastal alanud COVID-19 pandeemiast tingitud piirangud, mistõttu enamiku koolituste puhul kasutati ka e-õpet. 114-st KOV-ide ja LVTK-de koolitusgrupist 99 puhul toimus vähemal või rohkemal määral e-õpet. Asendushoolduse 6 põhiprogrammi gruppi ja jätkuprogrammi 6 gruppi toimusid kõik täielikult e-õppe vormis. Tabelis 2 on näidatud, kui palju e-õppe kohtumisi läbi viidi. KOV-ide põhiprogrammi koolitusel on kokku 16 iganädalast kohtumist ja LVTK-de puhul 18. Kahe kolmandiku gruppide puhul toimus üle poole koolitusest e-õppe vormis. Kui 2020. aastal ei olnud ühtegi gruppi, kus teostati vaid e-õpet (ja kontaktõppes toimus minimaalselt 2 kohtumist), siis 2021. aastal oli 22 grupis (18%) üksnes e-õpe ning 18 grupis (15%) toimus vaid üks kontaktkohtumine.

Tabel 2. E-õppe kohtumiste hulk põhiprogrammi koolitusgruppides 2021. aastal

E-õppe kohtumiste arv	Grupid	
	n	%
0 kohtumist	15	12,5
1–4 kohtumist	6	5,0
5–8 kohtumist	19	15,8
9–13 kohtumist	28	23,3
14 ja rohkem	52	43,3
KOKKU	120	100,0

1.2 Andmete kogumine ja analüüs

Küsimustikud ja vastajate arv

Koolituse-eelseks ja -järgseks küsitluseks kasutatakse kolme küsimustikku. Lapsevanemad täidavad küsimustikud iseseisvalt enne koolituse algust ning viimase grupikohtumise kõige lõpus. Eel- ja järelküsitluse vahe on umbes neli kuud. E-õppe korral täidetakse ankeedid elektroonselt ning paberil siis, kui esimene ja/või viimane kohtumine on kontaktõppe vormis. Järgnevalt on kirjeldatud kasutatud küsimustikke.

Tajutud vanemliku kompetentsuse küsimustik PSOC (*Parenting Sense Of Competence*).¹ Lapsevanem vastab küsimustiku 16 väitele 6-pallisel nõustumise skaalal, hinnates enda rahulolu ja tõhusust vanemliku rolli täitmisel. Eraldi küsimustik on naistele ja meestele, mis erinevad sellepolest, et viie väite puhul on sõnastuses kasutatud vastavalt kas sõna „ema“ või „isa“. Väidete sisu on sama. Vastuste põhjal arvutatakse kolm skoori: rahulolu, enesetõhusus ja vanemlik kompetentsus kokku.

Tugevuste ja raskuste küsimustik SDQ (*Strengths and Difficulties Questionnaire*)² koosneb 25-st lapse käitumise kohta käivast väitest. Vanem vastab väidetele kolmesel skaalal – kas see väide on tema lapse kohta kindlasti õige, osaliselt õige või vale. Kui vanemal on mitu vanemlusprogrammi sihtrühma kuuluvat last, valib ta nendest ühe, kelle kohta küsimustikku täita (ja kellele ta keskendub rohkem ka koolituse käigus). Vastuste põhjal arvutatakse kuus skoori: käitumise, tähelepanu-keskendumise, emotsioonide ja teiste lastega suhtlemise raskused, prosotsiaalsus ning raskuste koondskoor.

Tagasisideankeet. Koolituse lõpus kasutatav tagasisideankeet sisaldab hinnanguid koolituse tulemuslikkusele, erinevate meetodite ja teemade keerukusele ja kasulikkusele ning rahulolule grupijuhtide tööga. Tagasisideankeedis kasutatakse 7-pallist skaalat, kus 1 tähistab kõige madalamat ning 7 kõige kõrgemat hinnangut. Ankeet lähtub vanemlusprogrammi arendaja poolt väljatöötatud küsimustikust.

PSOC ja SDQ küsimustiku analüüsis on arvestatud nende vastajate andmetega, kelle kohta on olemas nii eel- kui järelküsitluse ankeet, et võrrelda ühtesid ja samu inimesi. SDQ küsimustik on mõlemal korral korrektselt täidetud 895 lapse kohta ning PSOC küsimustik on mõlemal küsitluskorral olemas 934 põhiprogrammi läbinud lapsevanema kohta. Tagasisideankeedi tulemuste analüüs on esitatud 997 osaleja andmete põhjal.

Lisaks koguti 2022. aasta alguses grupijuhtidelt ja KOV-ide kontaktisikutelt tagasisidet 2021. aasta tegevuste kohta. Elektroonsele ankeedile vastas 62 grupijuhti ja 45 KOV-ide esindajat (vastamismäär 76% ja 88%).

Andmete analüüs

Elektroonsed ankeedid täideti LimeSurvey küsitluskeskkonnas ning paberil täidetud ankeetide andmed sisestati MS Excel faili. Andmed kontrolliti ning moodustati andmebaas koos vajalike lisatunnustega. PSOC küsimustiku puhul pöörati rahulolu puudutavate väidete vastuste skaala ümber, kuna rahulolu skaala väited on negatiivse sõnastusega ja enesetõhususe skaala väited positiivse sõnastusega. Ka SDQ küsimustikus ei ole kõik väited oma sisult ühesuunalised, mistõttu mitmete väidete vastuste väärtused pöörati ümber. SDQ ja PSOC küsimustike puhul arvutati välja skoorid.

Andmeid on analüüsitud statistilise andmetöötluse paketi Stata 17.0 abil. Tulemuste kirjeldamisel on kasutatud keskmisi näitajaid ning sagedusjaotusi. Erinevuste hindamiseks

¹ Johnston, C., Mash, E. J. (1989). A measure of parenting satisfaction and efficacy. *Journal of Clinical Child Psychology*, 18, 167–175.

² Goodman, R. (2001). Psychometric properties of the Strengths and Difficulties Questionnaire. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 40, 1337–1345.

küsitluskordade või gruppide vahel on kasutatud Wilcoxon'i ja Mann-Whitney U testi ning hii-ruudu testi. Erinevused loeti oluliseks, kui olulisuse nivoo $p \leq 0,05$.

2021. aasta peamisi tulemusi on võrreldud 2018.–2020. aasta tulemustega. Omavahel on võrreldud ka gruppe, kes tegid vaid kontaktõpet ja kes tegid osaliselt või täielikult e-õpet. Kuna jätkuprogrammi koolitusi on olnud vähe (6 gruppi), on esitatud vaid põhiprogrammi koolituste tulemused. [Analüüs](#) ei kajasta kuue asendushoolduse grupi andmeid (2021. a testiti seda võimalust esimest korda) ning [põhineb KOV-ide ja LVTK-de gruppide andmetel](#).

2 Vanemlusprogrammi tulemused

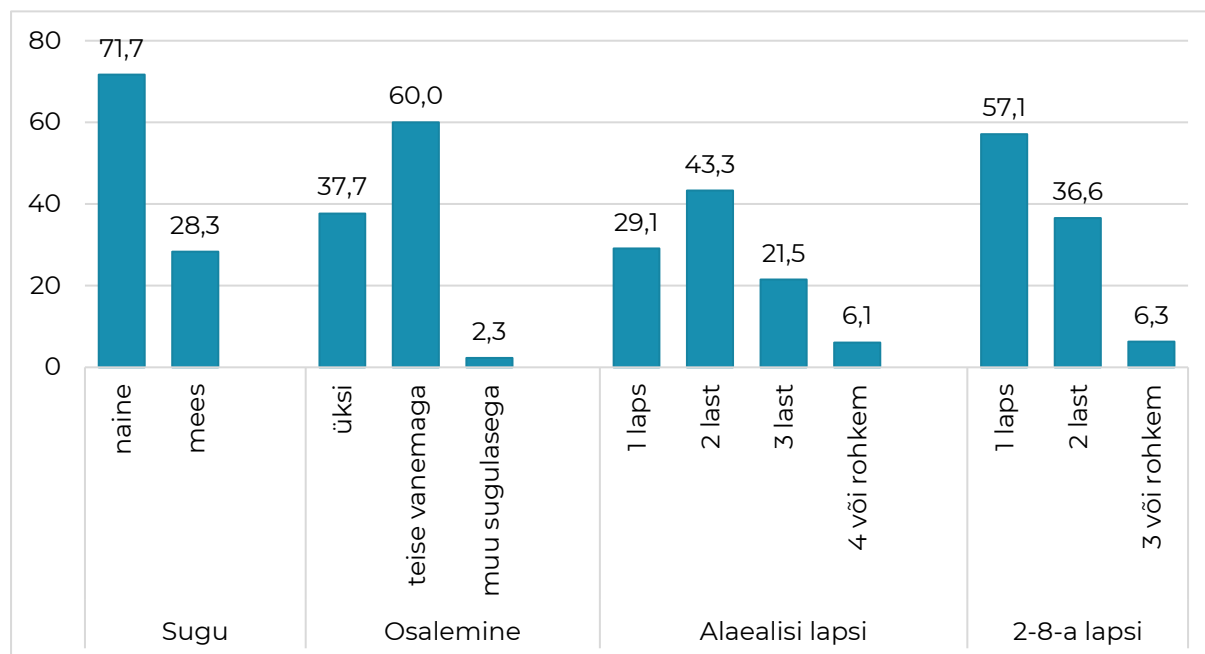
2.1 Koolituse läbimine ja tagasiside

Koolituse läbinud lapsevanemad

2021. aastal viidi KOV-ides ja LVTK-des läbi 114 põhiprogrammi koolitusgruppi. 4-kuulise koolituse lõpetas 1059 lapsevanemat ehk 77% alustanutest ning 23% katkestas või ei käinud lõpetamiseks piisavalt palju kohal. 2020. aastal lõpetas koolituse 75% alustanutest ning 2019. ja 2018. aastal oli koolituse lõpetanute osakaal veidi suurem – vastavalt 81% ja 83%. Ilmselt on see seotud asjaoluga, et 2020. ja 2021. aastal kehtisid COVID-19 levikuga seotud piirangud ning paljud koolitused toimusid osaliselt e-õppena.

2020. aastal oli vaid kontaktõpet kasutanud gruppides koolituse lõpetanute osakaal 80% ning osalise e-õppega gruppides 75% ehk mõnevõrra väiksem. 2021. a oli lõpetanute osakaal kõige väiksem ainult kontaktõppe gruppides – 70%. Osalise e-õppega gruppides oli see näitaja 78%. Seda tulemust võib olla mõjutanud asjaolu, et koroonaviiruse oluliselt ulatuslikuma leviku tõttu 2021. aastal pidi osa vanemaid olema kas enda või pereliikmete haigestumise pärast kodus isolatsioonis ega saanud siis kontaktkohtumistel osaleda (ning e-õppes osalemist takistas see vähem).

Koolitusel osalenud lapsevanemate taustanäitajad on sarnased eelmise kolme aasta andmetega. Ligi kolmveerand koolituse läbinutest olid naised ja veidi üle veerandi mehed. Üle poole lapsevanematest saabus koolitusele koos teise vanemaga ning ülejäänud enamasti üksi. Enam kui pooltel lapsevanematel oli üks 2–8-aastane laps, enam kui kolmandikul kaks ning 6% vähemalt kolm koolituse sihtrühma kuuluvat last (keskmiselt 1,5). Kuna vanemlike oskuste ja lapsevanema käitumise muutus mõjutab ka teisi lapsi peres, küsiti lisaks alaealiste laste arvu kokku. Kõige suurem oli kahe alaealise lapsega vanemate osakaal ja keskmiselt oli vanematel 2,1 last (vt joonis 2).

Joonis 2. Koolituse lõpetanud soo, laste arvu ja koolitusel osalemise viisi kaupa (%)

Lapsevanemate tagasiside koolituse kohta

Lapsevanemate hinnangud koolituse kasulikkusele ja tulemuslikkusele püsivad läbi aastate sarnasel heal tasemel. Tabelis 3 on toodud 7-pallise skaala keskmised (tagasisideankeedi põhjal) nelja aasta kohta. 96% lapsevanematest soovitaks vanemlusprogrammis kindlasti osaleda ka oma sugulastel või sõpradel (märgivad 6–7 palli). Teiste väidete puhul märgivad maksimaalse hinnangu 63–84% vanematest.

Tabel 3. Lapsevanemate hinnangud koolituse tulemuslikkusele aastate kaupa (keskmised)

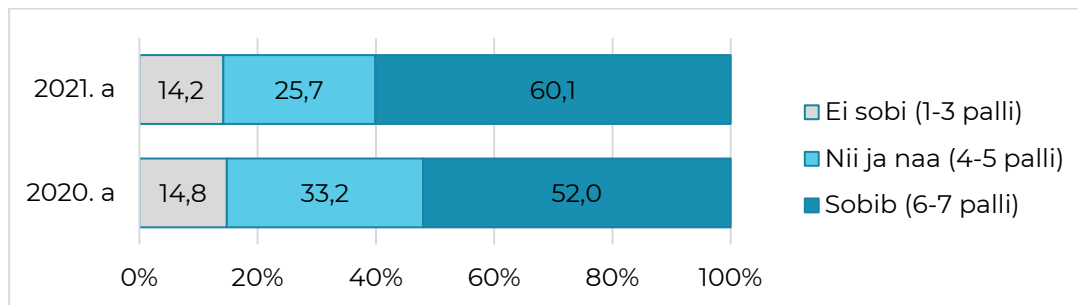
Väide või küsimus	7-pallise skaala otsad	2021. a	2020. a	2019. a	2018. a
Viis, kuidas selle programmi abil läheneti minu lapse käitumise muutmisele...	ei ole üldse sobiv, on väga sobiv	6,4	6,2	6,4	6,4
Oma lapse edusamme jälgides tunnen ma täna, et...	ei ole üldse rahul, olen väga rahul	6,0	6,0	6,1	6,2
Minu lapse käitumisprobleemid, mida ma püüdsin antud programmi meetodeid kasutades lahendada...	halvenesid tunduvalt, paranesid tunduvalt	5,8	5,0	5,9	5,8
Minu suhted oma lapse või lastega...	halvenesid tunduvalt, paranesid tunduvalt	6,0	6,0	6,1	6,1
Minu oskused iseenda emotsioonidega toimetulekuks ja mõtete suunamiseks...	halvenesid tunduvalt, paranesid tunduvalt	5,9	5,8	5,9	6,0
Kui kindel Te täna olete, et saate programmis õpitu abil ise oma lapsel ilmnevate käitumisprobleemidega hakkama?	ei ole üldse kindel, olen väga kindel	5,8	5,8	6,0	6,0
Kas Te soovitaksite selles programmis osalemist oma sõpradele või sugulastele?	kindlasti ei soovitaks, kindlasti soovitaks	6,8	6,7	6,8	6,8

Erinevaid koolituse teemasid (mängimine, tunnustamine, reeglite kehtestamine, neutraalseks jäämine jm) pidasid koolitusel osalenud lapse arengu toetamisel kasulikuks. Keskmised hinnangud 7-pallisel skaalal jäid vahemikku 5,5–6,6 ning 60–85% märkisid maksimaalse hinnangu (6–7 palli). Sarnaselt eelmiste aastatega väärtustavad osalejad väga kõrgelt grupijuhtide tööd. Keskmised hinnangud teemade valdamisele, motiveerimise oskustele, süvenemisele ning grupijuhtide kättesaadavusele lapsevanemate jaoks olid vahemikus 6,8–6,9 palli.

Kui võrrelda vaid kontaktõppes osalenud vanemate tagasisidet koolituse kohta nende omaga, kes kogesid ka e-õpet, siis vastuste keskmised oluliselt ei erine ning koolituse tulemuslikkusele ja teemade kasulikkusele anti sarnaseid hinnanguid.

2020. aastal uuriti vanematelt e-õppes osalemist takistavate ja soodustavate tegurite kohta ning paluti anda koondhinnang e-õppe sobivusele vanemlusprogrammi puhul. Seda küsiti ka 2021. aastal lapsevanematelt, kes täitsid koolituse lõppedes elektroonse ankeedi (n=549). Paberil täidetavas ankeedis seda küsimust ei esitatud. 7-pallisel skaalal antud hinnangute keskmine oli 5,5. [Mida rohkem toimus koolituse käigus e-õpet, seda suurem oli vanemate rahulolu selle formaadiga.](#) Gruppides, kus kohtuti e-kanalites 1–8 korda, oli vastuste keskmine 4,7, 9–13 e-kohtumisega gruppides 5,5 ning vähemalt 14 e-kohtumisega gruppides 5,9.

Kokkuvõttes [üle poole vanematest pidasid osalist või täielikku e-õpet sobivaks lahenduseks ning 14% jaoks ei sobinud see üldse.](#) Võrreldes 2020. aastaga (mil e-õpet kasutati esimest korda) olid vanemate hinnangud veidi positiivsemad (vt joonis 3).

Joonis 3. Lapsevanemate hinnang osalise e-õppe sobivusele kahe aasta kohta (%)

Vabas vormis sai vastata küsimusele selle kohta, mis e-õppe puhul sobis ja millised olid osalemist takistavad tegurid. Vastused on sarnased 2020. aastaga, kuid esineb ka mõningaid lisanüansse. Takistavate teguritena, mis e-õppes osalemise lapsevanemate jaoks raskemaks tegid, mainiti kõige enam järgmist.

- ✓ **Halvem grupi tunnetus ja tulemuslikkus.** E-õppes osalemine oli osa vanemate sõnul vähem kõitev ning ei olnud nii loomulik, motiveeriv ja tulemuslik kui kontaktõpe. Ekraani vahendusel oli grupi tunnetus halvem ning ei tekkinud niisugust lähedust ja sünergiaid teiste osalejate ja grupijuhtidega nagu kontaktõppes. Suhtlust teiste vanematega oli vähem.
- ✓ **Raskused keskendumisel.** Ekraani vahendusel oli vanematel raskem koolitusele keskenduda, eriti kui ka lapsed olid samal ajal kodus ja vajasisid tähelepanu. (Kontaktkoolituse ajal pakutakse lastehoidu.) Tekkis võimalus tegeleda paralleelselt ka millegi muuga (nt kodutöödega).
- ✓ **Raskused osade koolitusmeetodite kasutamisel.** Osalus aruteludes oli e-kanalites passiivsem ja keerulisem oli sõna võtta. Leiti, et kontaktõppe ajal räägitakse rohkem ja avatumalt ning vestlus on siis elavam ja huvitavam. Mitmed vanemad märkisid, et rollimänge oli ekraani vahendusel keeruline teha ja neid võis toimuda vähem kui kontaktõppes.
- ✓ **Probleemid tehnikaga.** Esines mõningaid probleeme internetiühendusega (katkemine, hakkimine), heli kvaliteediga ja videote vaatamisega. Mõni vanem märkis, et mikrofoni või kaamera ei töötanud. Paaril juhul mainiti, et keeruline oli teha hübriidõpet, kui osa vanemaid oli kohapeal ja osa osales e-kanali vahendusel. Kuna koolitus toimus õhtuti, siis vanemaid kurnas jätkuv arvuti taga istumine pärast pikka tööpäeva.

Näiteid lapsevanemate kommentaaridest:

„Koolituse teema vajab inimeste vahelist suhtlemist, jagamist ning seda on ühes ruumis viibides palju mõnusam teha. Koolitus ei anna ainult uusi teadmisi laste kasvatamiseks, vaid loob ka kogukonna tunnetuse ja mõnusa õhkkonna igapäevasest rutiinist välja tulemiseks.“

„Peamine probleem oli ikka see, et kodus on väga palju segajaid: vaja süüa teha, vaja lastega samal ajal tegeleda, koertega jne. Produktiivsus ja vastuvõtlikkus oli palju madalam kui kohapeal grupisessioonides.“

„Raske oli keskenduda teemadele, kui kolm last kodus olid. Ei olnud lastehoidu.“

„Inimeste energia on motiveerivam. Kui päev läbi istud arvutis, ei taha seda ka õhtul teha.“

„Puudus oli loomulikust arutelust grupisisest ja ei saanud piisavalt rollimänge teha.“

E-õpet soodustavate teguritena märgiti enam järgmist.

- ✓ **Aja kokkuhoid, mugavus ja paindlikkus.** Kõige enam toodi esile seda, et tekkis oluline aja kokkuhoid, kui ei pidanud koolituse ajaks kuhugi sõitma ja sai kodus osaleda. Pärast koolitust sai kohe jätkata koduste tegemistega. Samuti tunti ennast kodus mugavalt ja vabalt. Kuigi takistustena märgiti, et kodus olevad lapsed segasid keskendumist, toodi seda samas välja ka soodsa asjaoluna, kuna ei pidanud laste hoida andmise pärast muretsema. Eriti sobis see väikelapsega vanematele. E-kanalite kaudu osalemine oli pere jaoks logistiliselt kergem. Osa märkis ka seda, et hea oli vastavalt vajadusele osaleda erinevates kohtades, nt töö juures, jalutades või reisil olles. See võimaldas osaleda kõikidel kohtumistel.
- ✓ **Osade koolitusmeetodite hea toimimine.** Mitmed vanemad märkisid, et ekraani vahendusel oli näitlikke videoid parem jälgida kui kohapeal. Abiks olid ka grupijuhtide märkmed veebis. Kui takistuste all töid osad vanemad esile, et arutelude ajal sai vähem rääkida, siis teistele vanematele sobisid vestlused e-kanalite kaudu hästi (nt gruppidesse jagamisel). Omajagu oli ka neid, kes leidsid, et e-õpe tervikuna toimis hästi ning kõik oluline sai tehtud. Kiideti grupijuhtide oskust kõiki ka ekraani vahendusel kaasata ja huvitavalt teemasid edasi anda.
- ✓ **Nakatamise ennetamine.** E-õppe puhul ei olnud muret koroonaviirusesse nakatumise pärast ning koolitus sai jätkuda piirangutest hoolimata. Osaleda sai ka siis, kui laps oli parasjagu kodus haige või vanem ise mõnevõrra tõbine.

Näiteid lapsevanemate kommentaaridest:

„Kadus ära üks kiirustamine. Oli vaid vaja jõuda lasteaiast õigeaks ajaks koju ning süüa. Peale koolitust sai kohe koduste tegemistega jätkata.“

„Sain koos koolitusega liikuda ja selle endaga kaasa võtta. Küll osaleda bussis linnade vahel ning muude eluliste toimetuste ajal. Muidu oleks pidanud nii mõnestki tunnist puuduma.“

„Suureks plussiks oli see, et kui ise haigestudes muidu jääks koolituse teemast kõrvale, siis e-kohtumiste puhul saab alati liituda ja ei pea muretsema, et haigust edasi jagatakse.“

„Kindlasti oli hea see, et vahepeal sai eralduda väiksematesse vestlustubadesse, kus pikemalt mõnda küsimust lahata või rollimänge mängida.“

„Grupijuhtid oskasid väga hästi kõiki kaasata, sessioonid olid alati sujuvalt ja loogilistelt ülesehitatud.“

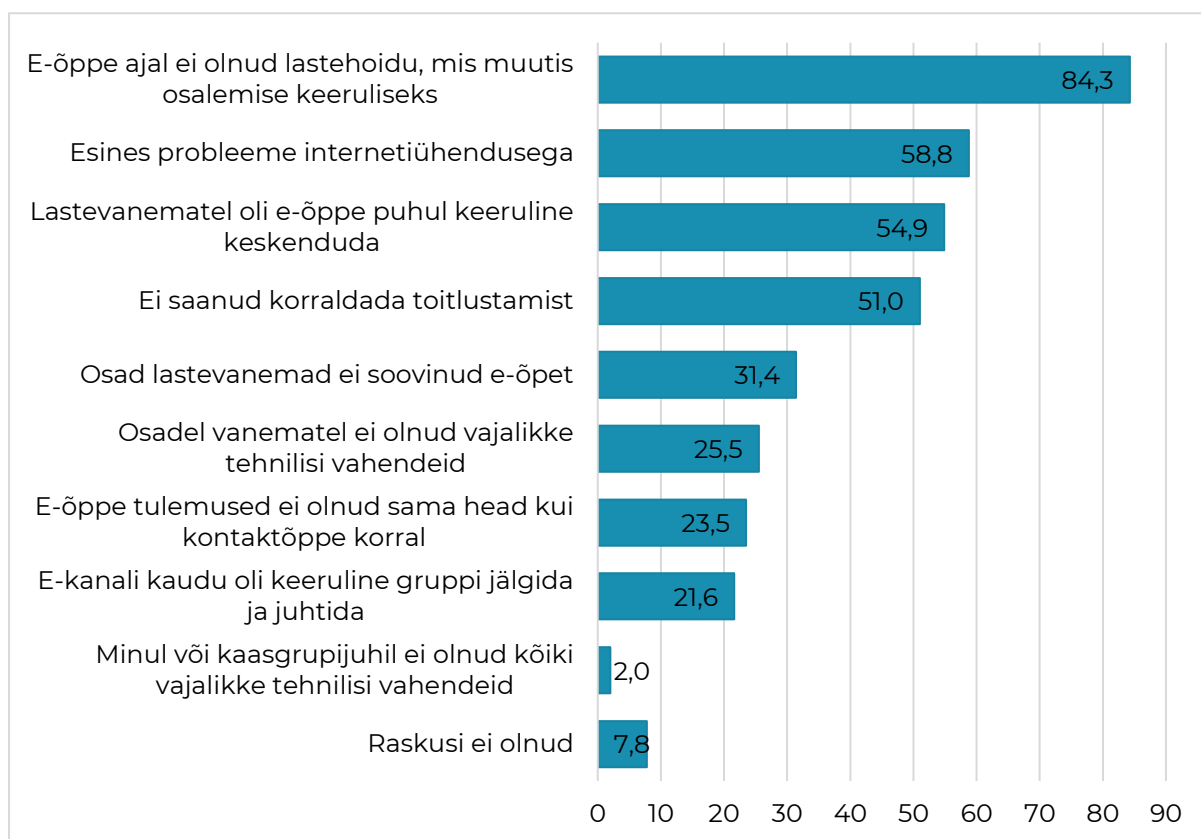
Grupijuhtide tagasiside 2021. aasta kohta

2022. aasta alguses koguti eelmise aasta kohta tagasisidet ka vanemlusprogrammi grupijuhtidelt. 2021. aasta jooksu koolitas 80 grupijuhti. Nendest pooled (51%) juhtisid 1–2 koolitusgruppi, kolmandik (34%) 3–4 gruppi ning 15% 5–8 gruppi.

Pooled tagasisideankeedile vastanud grupijuhtidest tegid 2021. aastal koostööd ühe KOV-iga, veidi üle veerandi kahe KOV-iga ning ülejäänud vähemalt kolme omavalitsusega. **Koostöö KOV-idega toimis grupijuhtide hinnangul hästi** – 71% täheldas, et raskusi ei esinenud ning 29% märkis mõningaid raskusi. Kõige keerulisemaks osutus lapsevanemate gruppide komplekteerimine. Ka koostöö teise grupijuhiga sujus – keskmine hinnang 7-pallisel skaalal oli 6,5.

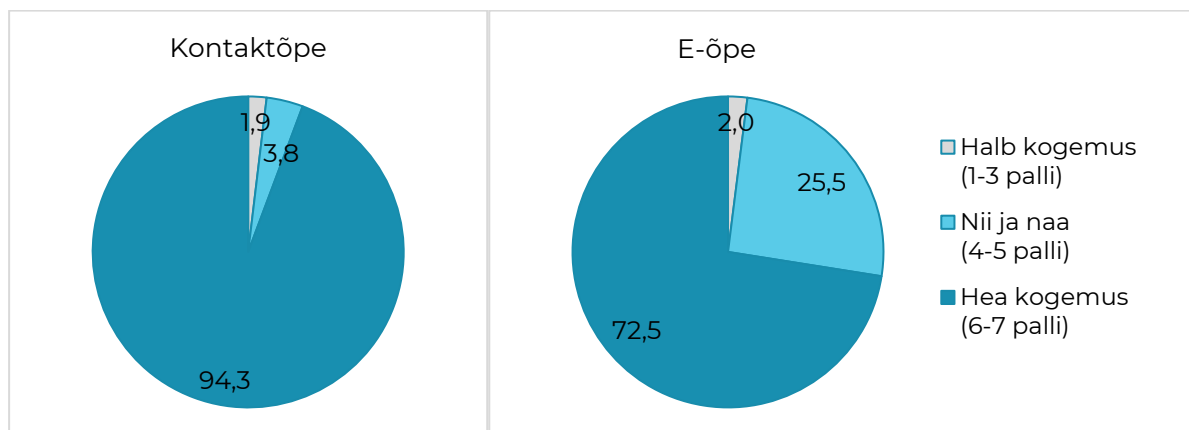
Enamik grupijuhtidest (84%) kasutas 2021. aasta jooksul ka e-õpet. Murekohad e-õppe puhul olid esimese koroonapandeemia aastaga sarnased. Esinenud raskustena märgiti enam lastehoiu ja tootlustamise puudumist, probleeme internetiühendusega ning vanemate raskusi keskendumisel (vt joonis 4). Ligi kolmveerand (71%) grupijuhtidest arvasid, et lapsevanemad olid e-õppe ajal vähemalt sama motiveeritud kui kontaktõppes ning üle veerandi (29%) leidsid, et motiveeritus oli väiksem.

Koolitusmeetoditest oli ekraani vahendusel kõige keerulisem kasutada rollimänge (keskmine hinnang 7-pallisel skaalal oli 4,3) ning raskem oli ka saada lapsevanemaid kohtumiste vahepeal kodutöid tegema (keskmine 5,3). Grupijuhtide hinnangul sujus ladusalt info edastamine, videote vaatamine ja arutelud grupis (keskmine 6,3–6,4). [Võrreldes 2020. aastaga on e-õppe ajal koolitusmeetodite kasutamine muutunud sujuvamaks](#). Kui 2020. aastal märkis 69% grupijuhtidest, et rollimänge oli ekraani vahendusel keeruline korraldada (vastus 1–3 palli), siis 2021. aastal leidis sama 29%. Ka teiste meetodite puhul olid hinnangud paranenud.

Joonis 4. E-õppe ajal esinenud raskused grupijuhtide hinnangul (%)

Enamik grupijuhte pidas oma 2021. aasta kogemusi heaks nii kontaktõppe kui ka e-õppe puhul (vt joonis 5). Kontaktõppe puhul olid hinnangud siiski kõrgemad (keskmine 7-pallisel skaalal oli 6,4 palli, e-õppe puhul 6,0 palli). [Vanemlusprogrammi grupijuhid on oma tööks väga motiveeritud](#) – 76% valib enda motiveerituse kohta vastuseks 6–7 palli ning 24% 4–5 palli (keskmine 6,1). Abistav on olnud TAI poolt korraldatud grupijuhtide kosisoonidel, supervisioonidel ja koolitustel osalemine – keskmised hinnangud jäid vahemikku 6,1–6,5 palli. Koostöö kohta TAI-ga märkis 91%, et raskusi ei esinenud, ning 9%, et tekkis mõningaid raskusi.

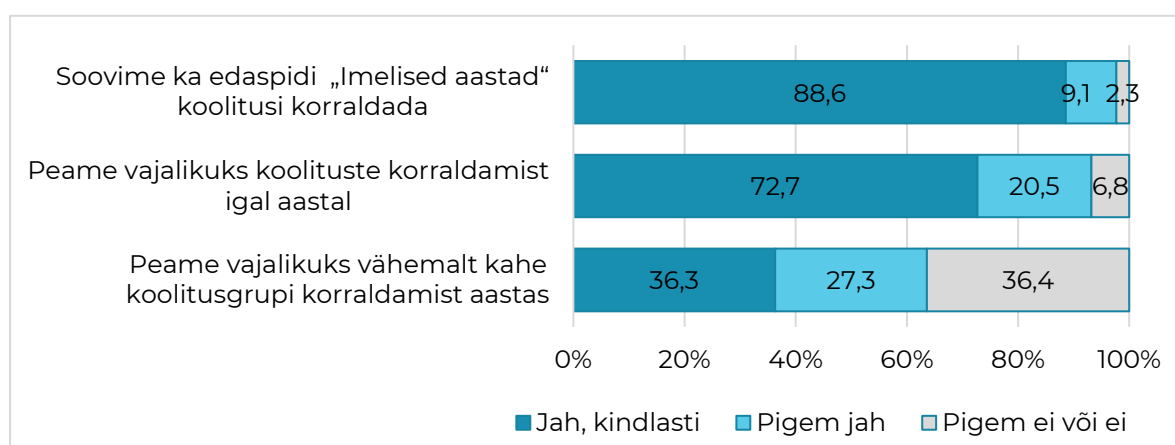
Joonis 5. Grupijuhtide hinnang kontakt- ja e-õppe kogemustele 2021. aastal (%)

KOV-ide esindajate tagasiside 2021. aasta kohta

2021. aastal korraldas vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ koolitusi 49 kohaliku omavalitsust. Nendest 21 tegi ühe koolituse, 21 kaks ja 7 vähemalt kolm koolitust.

Kolmveerand KOV-ide esindajatest (76%) pidas koolituste korraldamist pigem väikeseks või väikeseks koormuseks ning ülejäänutele oli see pigem suur koormus. Kõige keerulisemaks osutus lapsevanemate gruppide komplekteerimine ning lastehoiu ja toitlustamise korraldamine. Koostöö grupijuhtidega sujus KOV-ide seisukohalt hästi – 93% märkis, et raskusi ei esinenud ning 7% täheldas mõningaid raskusi (nt e-õppele üleminekul). Ka koostööd TAI-ga (info jagamine, probleemide lahendamine jm) peeti heaks – keskmised hinnangud 7-pallisel skaalal olid 6,6–6,8.

84% KOV-ide esindajatest pidas enda omavalitsuse kogemusi vanemlusprogrammi koolituste läbiviimisel 2021. aastal väga heaks (märkis 6–7 palli) ning 16% märkis keskpärase hinnangu (4–5 palli), keskmine oli 6,3 palli. Omavalitsused soovivad ka edaspidi vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ koolitustega jätkata ning peavad vajalikuks koolituste korraldamist igal aastal. Enamik arvas ka, et aasta jooksul peaks toimuma vähemalt kaks koolitust (vt joonis 6). Üks KOV märkis, et koolituste läbiviimist soovitakse katkestada.

Joonis 6. Kohalike omavalitsuste soov vanemlusprogrammi koolitustega jätkata (%)

KOV-ide esindajatelt küsiti ka vaba vastuse vormis, mida nad peavad oma oluliseks kordaminekuks või arenguks 2021. aastal. Märgiti, et näha on vanemate motiveeritust ja rahulolu koolitusega, vanemad soovivad osalemist ka teistele, koolitused said toimuda koroonapandeemiast hoolimata (sh õnnestus e-õpe), KOV-is on tekkinud järjepidevus

vanemlusprogrammi koolituste pakkumisel ja korraldati rohkem gruppe. Toodud on ka mõned näited esitatud vastustest.

„Hea meel on sellest, et vaatamata COVID-19 olukorrale õnnestus grupid osalejatega täita ning me ei pidanud minema üle täielikule e-õppele. Grupijuhid olid väga paindlikud.“

„Saime lasteaiaõpetajatele lähemalt tutvustada vanemlusprogrammi olemust ja sisu, et nad saaksid ka omaltpoolt julgustada vanemaid osalema. Soovime, et pikemas perspektiivis oleksid kõik valla lasteaiaõpetajad programmist teadlikud.“

„Imelised aastad“ koolitus muutus meie omavalitsuses juba traditsiooniliseks. Vanemad ootavad seda ja küsivad, oskavad arvestada ja soovitada teistele.“

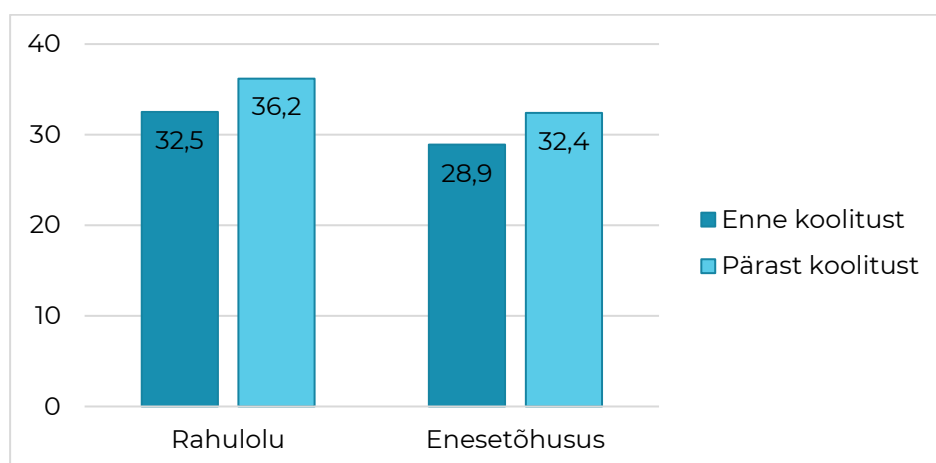
„Meil on väga head koolitajad ja 2022. aastaks saime uue koolitaja veel juurde. Mina pean seda väga oluliseks töövõiduks.“

2.2 Vanemlik kompetentsus

Skooride keskmised

Tajutud vanemliku kompetentsuse ehk PSOC küsimustiku 16 väidet jaotuvad kahe valdkonna vahel – rahulolu ja enesetõhusus. Rahulolu skoori alla koondub 9 väidet ning tulemus väljendab lapsevanema mure, frustratsiooni ja motivatsiooni taset. Skoor saab olla vahemikus 9–54. Enesetõhususe skoori alla kuulub 7 väidet ning tulemus väljendab lapsevanema suutlikkuse ja probleemide lahendamise oskuste taset. Skoor saab olla vahemikus 7–42. Kõigi väidete põhjal arvatatud vanemliku kompetentsuse koondskoor on vahemikus 16–96. Skoorid on summa väidete vastustest nõustumise skaalal 1–6. Mida kõrgem on skoor, seda suurem on lapsevanema rahulolu ja enesetõhusus.

Koolituse-eelse seisuga võrreldes oli rahulolu skoor järelküsitluse ajaks kasvanud 3,7 punkti ja enesetõhususe skoor 3,5 punkti (vt joonis 7). Kompetentsuse koondskoor oli enne koolitust 61,4 ja pärast 68,6. Kõik muutused on statistiliselt olulised ehk koolituse lõpuks suurenes lapsevanemate rahulolu, motivatsioon ja suutlikkus vanema rolli täitmisel.

Joonis 7. Kompetentsuse alaskoorid enne ja pärast koolitust (keskmine)

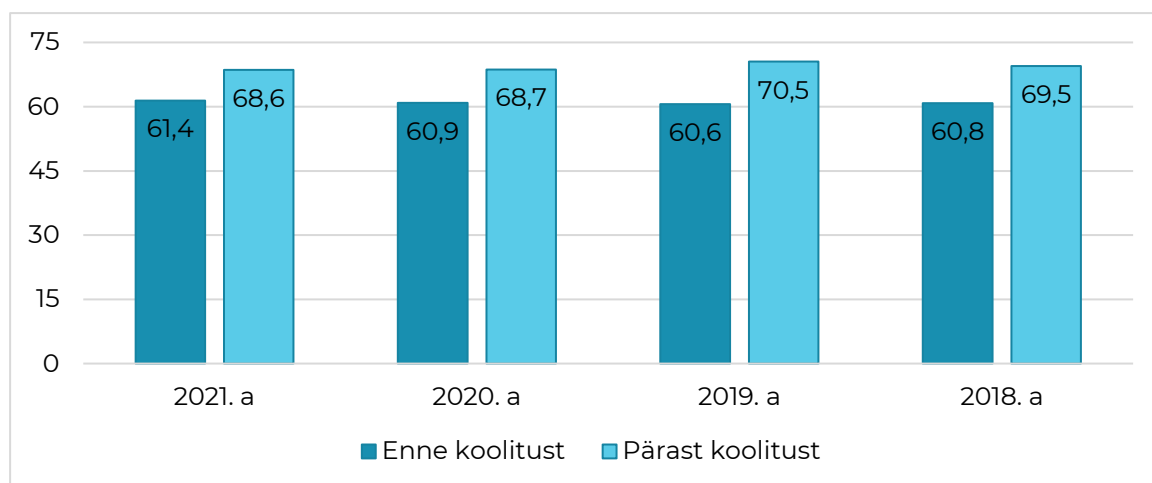
Kompetentsuse skoori muutus erineb vastavalt sellele, kas koolituse läbiviimisel kasutati e-õpet. Nendes gruppides, kus kogu koolitus toimus kontaktõppena, kasvas kompetentsuse skoor rohkem (vt tabel 4). Ka 2020. aasta oli tulemus sarnane. Vaid

kontaktõpet kasutanud gruppides kasvas kompetentsuse skoor 8,9 punkti ning osalise e-õppega gruppides 7,6 punkti.

Tabel 4. Kompetentsuse koondskoor enne ja pärast koolitust e-õppe kohtumiste hulga kaupa (keskmine)

E-õppe kohtumiste arv	Enne koolitust	Pärast koolitust	Muutus
0 kohtumist (n=113)	59,8	67,9	8,1
1–8 kohtumist (n=220)	61,7	69,1	7,4
9–13 kohtumist (n=244)	62,3	69,3	7,0
14 või enam kohtumist (n=357)	60,9	68,2	7,3

Nelja aasta jooksul on vanemliku kompetentsuse skoori seis enne koolitust püsinud sarnane ja jääb vahemikku 60,8–61,4. Koolituse lõpuks toimunud muutus oli 2021. aastal väiksem kui 2018–2019, mil e-õpet ei olnud. 2018. aastal kasvas skoor 8,7 punkti, 2019. aastal 9,9 punkti, 2020. aastal 7,8 punkti ning 2021. aastal 7,2 punkti (vt joonis 8). Seejuures on kontaktkoolituste puhul toimunud muutus kahel viimasel aastal sarnasel tasemel 2018. aastaga.

Joonis 8. Kompetentsuse koondskoor enne ja pärast koolitust aastate kaupa (keskmine)

Sarnaselt eelmise aastaga erineb tulemus lapsevanemate soo kaupa. Naiste kompetentsuse skoor oli enne koolitust väiksem kui meestel ja muutus oli naiste puhul suurem. Skoor kasvas naiste seas 7,7 punkti (enne 60,7 ja pärast 68,4) ja meeste puhul 6,4 punkti (enne 63,0 ja pärast 69,4). See erinevus tulenes rahulolu alaskoorist. Naiste rahulolu lapsevanema rollis oli enne koolitust oluliselt väiksem kui meestel ning koolituse jooksul toimunud muutus oli nende seas suurem. Naiste rahulolu skoor kasvas 4,0 punkti (enne 32,0 ja pärast 36,0) ja meeste puhul 3,1 punkti (enne 33,9 ja pärast 37,0). Enesetõhususe näitaja oli enne koolitust naiste ja meeste seas sarnasel tasemel ning ka toimunud muutus oli sarnane – naiste puhul kasvas see näitaja 3,6 punkti (enne 28,8 ja pärast 32,4) ja meeste puhul 3,4 punkti (enne 29,1 ja pärast 32,5).

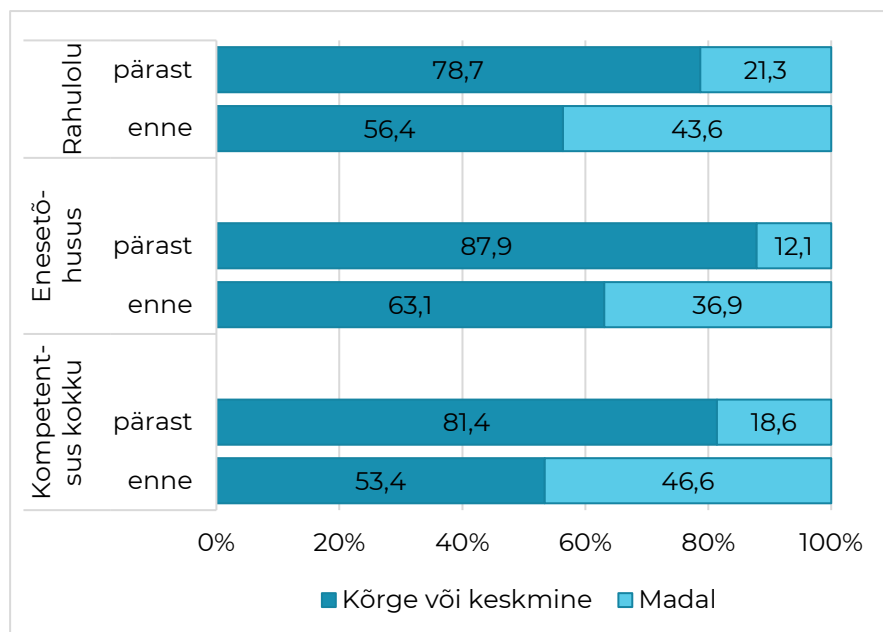
Skooride jaotus kaheks grupiks

Tulemuse paremaks tõlgendamiseks saab PSOC küsimustiku skoor jagada kaheks grupiks. Selle aluseks on võetud rahvastiku keskmised näitajad (TAI poolt 2016. a tehtud üleeestilise lapsevanemate uuringu põhjal³). Eristatud on alumised 20% rahvastikust (madal

³ Analüüsi raport: <https://tai.ee/et/valjaanded/lapse-kaitumise-ja-vanemliku-kompetentsuse-kusimustike-psuhhomeetrilised-omadused-ning>

skoor) ning ülejäänud 80% rahvastikust (kõrge ja keskmine skoor). Kompetentsuse koondskoori puhul on madalam tase vahemikus 16–60 ning keskmine või kõrgem tase vahemikus 61–96.

Kui enne koolitust kuulusid madalama kompetentsuse tasemega gruppi ligi pooled lapsevanemad, siis pärast koolitust viiendik, mida on 28 protsendipunkti vähem. Muutus on statistiliselt oluline nii kompetentsuse koondskoori kui ka rahulolu ja enesetõhususe alaskooride puhul. Koolituse eel on vanemate enesetõhususe tase olnud mõnevõrra kõrgem kui rahulolu lapsevanema rollis (vt joonis 9).

Joonis 9. Kompetentsuse skooride jaotus gruppideks enne ja pärast koolitust (%)

Skooride keskmisi vaadates ilmnes, et naiste kompetentsuse skoor oli enne koolitust meeste omast väiksem ning see tulenes selles, et naised hindasid madalamalt enda rahulolu lapsevanemana. Tulemusi kahte gruppi jagades on näha, et naistest kuulusid enne koolitust madala kompetentsuse tasemega gruppi u pooled ja meestest u kolmandik (vastavalt 51% ja 35%). Koolituse lõpuks oli mõlema soo puhul toimunud positiivne muutus ning madalama tasemega gruppi kuuluvate vanemate osakaal vähenes üle kahe korra (tulemus vastavalt 20% ja 15%).

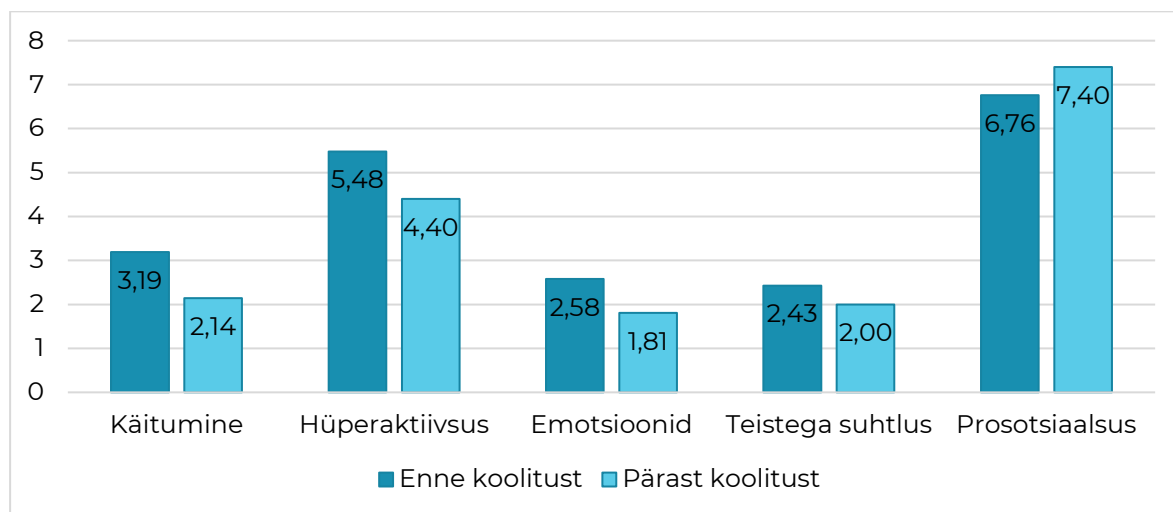
2.3 Laste käitumise tugevused ja raskused

Skooride keskmised

Lapse tugevuste ja raskuste küsimustiku 25 väidet jaotuvad viie alavaldkonna vahel: 1) käitumisraskused, 2) hüperaktiivsus ehk tähelepanu-keskendumise raskused, 3) emotsionaalsed raskused, 4) teiste lastega suhtlemise raskused, 5) prosotsiaalsus. Iga skoori alla koondub viis väidet ning tulemus saab olla vahemikus 0–10. Raskuste koondskoor, mis on nelja esimese skoori tulemuste summa, on vahemikus 0–40. Mida suuremad on raskustega seotud skoorid, seda rohkem esineb lapsel käitumise ja emotsioonidega probleeme, ning mida suurem on prosotsiaalsuse skoor, seda abivalmim ja koostööaltim laps on. Sekkumise tulemusel soovitakse näha raskustega seotud skooride kahanemist ning prosotsiaalsuse skoori kasvamist.

Joonisel 10 on näidatud skooride seisud enne ja pärast koolitust. Kõigi viie alavaldkonna puhul toimunud muutused on statistiliselt olulised ehk [koolituse lõpuks vähenesid laste](#)

käitumise erinevate aspektidega seotud raskused ja suurenes prosotsiaalsus. Käitumisega seotud raskused vähenesid 1,05 punkti võrra, tähelepanu-keskendumise puhul oli muutus 1,08 punkti, emotsioonide puhul 0,77 punkti ning teistega suhtlemise raskuste puhul 0,43 punkti. Prosotsiaalsuse skoor kasvas 0,64 punkti.

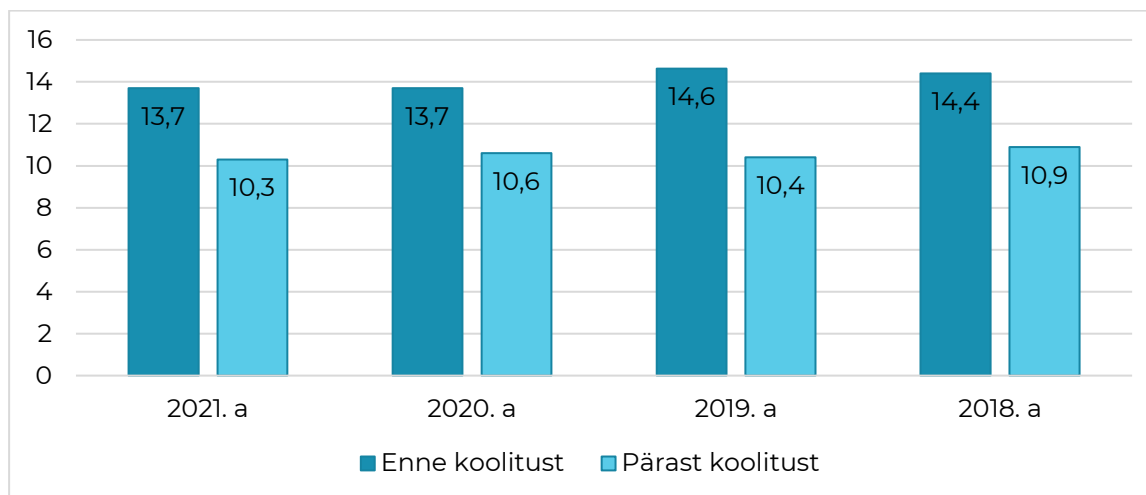
Joonis 10. Tugevuste ja raskuste skoorid enne ja pärast koolitust (keskmine)

Raskuste koondskoor oli enne koolitust 13,7 ja pärast koolitust 10,3. Raskuste skoor kahanes veidi vähem gruppides, kus vähemalt pooled kohtumised toimusid e-õppe vormis (vt tabel 5). 2020. aastal olid erinevused vaid kontaktõpet kasutanud ja e-õpet kasutanud gruppide vahel suuremad.

Raskuste skoori seis oli enne koolitust samal tasemel nagu 2020. aastal ning veidi väiksem kui 2018. ja 2019. aastal. Raskuste skoori kahanemine oli sarnasel tasemel eelmiste aastatega, v.a 2019. a, mil muutus oli suurem. 2018. aastal kahanes skoor 3,5 punkti, 2019. aastal 4,2 punkti, 2020. aastal 3,1 punkti ja 2021. a 3,4 punkti (vt joonis 11).

Tabel 5. Laste raskuste skoor enne ja pärast koolitust e-õppe kohtumiste hulga kaupa (keskmine)

E-õppe kohtumiste arv	Enne koolitust	Pärast koolitust	Muutus
0 kohtumist (n=112)	13,3	9,8	-3,5
1–8 kohtumist (n=208)	14,1	10,4	-3,7
9–13 kohtumist (n=233)	13,1	9,9	-3,2
14 või enam kohtumist (n=342)	13,9	10,8	-3,1

Joonis 11. Raskuste skoor enne ja pärast koolitust aastate kaupa (keskmine)

61% vanematest täitis tugevuste-raskuste küsimustiku poisi kohta ning 39% tüdruku kohta. Poistel oli enne koolitust rohkem raskusi kui tüdrukutel (vt tabel 6). Toimunud muutus oli pigem sarnasel tasemel. Kõrgem koolituse-eelne seis poiste seas tulenes eelkõige tähelepanu-keskendumise, aga ka käitumise (jonn, sõnakuulmatus jm) ning teiste lastega suhtlemisega seotud raskustest. Lisaks oli poiste prosotsiaalsuse skoor enne koolitust väiksem kui tüdrukutel.

37% vanematest täitis küsimustiku 2–3-aastase lapse kohta, 33% 4–5-aastase ja 30% vähemalt 6-aastase lapse kohta. Mida vanemad olid lapsed, seda rohkem oli neil enne koolitust raskusi ning seda suurem oli koolituse lõpuks toimunud muutus (vt tabel 6). Kõige suuremad erinevused vanuserühmade vahel olid seotud emotsioonidega (mure, kartlikkus jm), aga ka käitumise ja tähelepanu-keskendumisega. Prosotsiaalsuse osas vanuserühmade vahel olulisi erinevusi ei olnud.

Tabel 6. Laste raskuste skoor enne ja pärast koolitust soo ja vanuse järgi (keskmine)

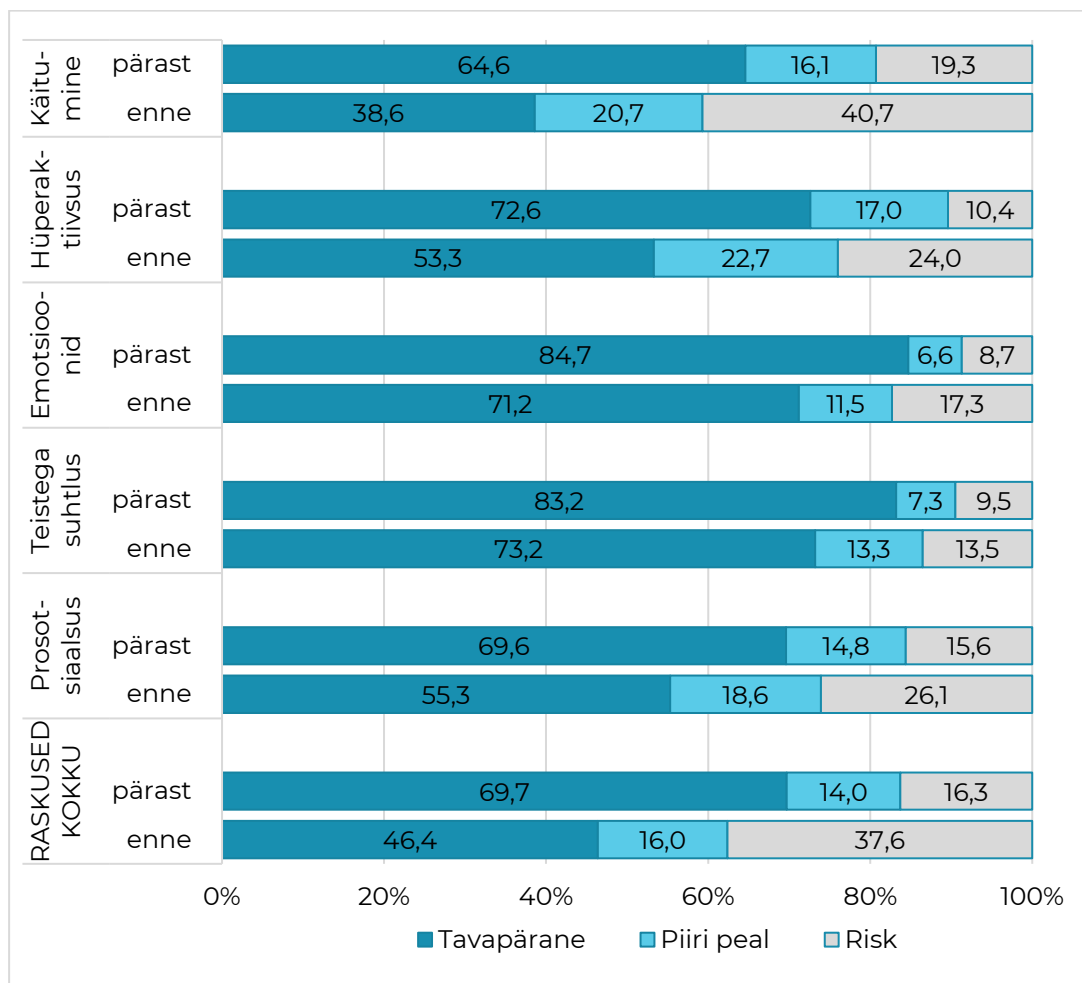
Näitaja	Enne koolitust	Pärast koolitust	Muutus
Poiss (n=548)	14,5	11,0	-3,5
Tüdruk (n=347)	12,4	9,3	-3,1
2-3-a (n=330)	11,9	9,1	-2,8
4-5-a (n=296)	13,8	10,3	-3,5
6-a või vanem (n=269)	15,7	11,9	-3,8

Skooride jaotus kolme gruppi

Skooride paremaks tõlgendamiseks on SDQ küsimustiku tulemused jagatud kolme gruppi. Selle aluseks on võetud rahvastiku keskmised näitajad (TAI tehtud üle-eestilise uuringu põhjal). Lapse tugevuste ja raskustega seotud küsimustiku skooride äralõikepunktid määratakse teooria alusel, mille järgi ülemised 10% rahvastikust (antud juhul 2–8-aastastest lastest) kuuluvad suurema riskiga gruppi, järgmised 10% piiripealsesse gruppi ning alumised 80% tavapärase ehk eakohase käitumisega gruppi. SDQ küsimustiku väljatöötaja (R. Goodmani) sõnul sobib see rahvusvaheliselt kasutatav põhimõte ka SDQ puhul. Raskuste tavapärase koondskoor on vahemikus 0–12, piiripealne vahemikus 13–15 ning kõrgem riskitase vahemikus 16–40.

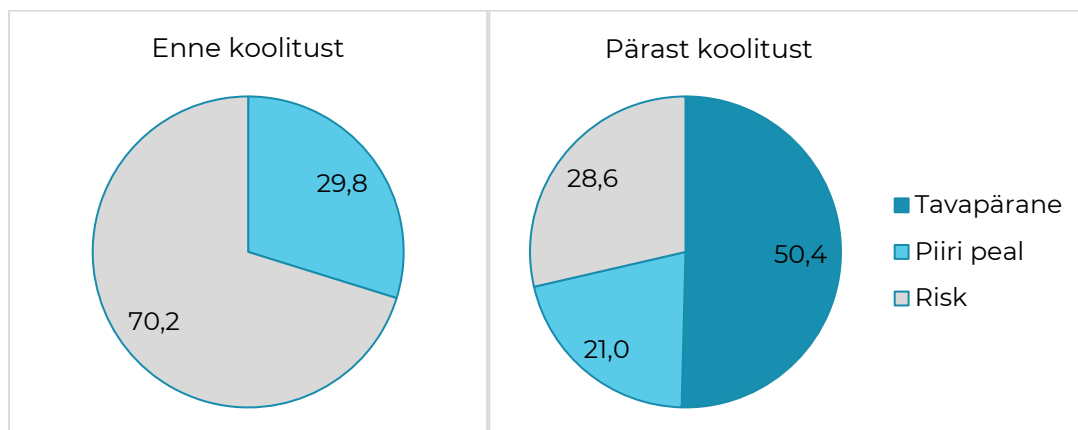
Kui tulemused grupeerida, on näha, et enne koolitust esines lastel kõige rohkem probleeme käitumisega (jonn, viha jmt) ning 41% lastest kuulus suurema riskiga gruppi. Järgnesid tähelepanu-keskendumisega seotud raskused, mille puhul kuulus suurema riskiga gruppi neljandik lastest. Teiste raskuste puhul jäid suurema riskiga gruppi alla viiendiku lastest ning prosotsiaalsuse puhul u neljandik (vt joonis 12).

Koolituse lõpuks olid kõigi valdkondade puhul toimunud statistiliselt olulised muutused ehk suurenes nende laste osakaal, kes kuulusid tavapärase eakohase käitumisega gruppi. Raskuste koondskoori järgi kuulus 38% vanemate poolt hinnatud lastest enne koolitust suuremate probleemidega gruppi. Pärast koolitust oli see osakaal üle kahe korra väiksem ehk 16%. Enne koolitust kuulusid tavapärase käitumisega gruppi ligi pooled lapsed (46%) ning pärast koolitust üle kahe kolmandiku (70%).

Joonis 12. Tugevuste ja raskuste skooride jaotus gruppideks enne ja pärast koolitust (%)

Enne koolitust piiripealsesse või suurema riskiga gruppi kuulunud laste raskuste skoor oli enne koolitust 18,0 ning pärast koolitust 12,9 (kahanemine 5,1 punkti). Nende laste raskuste skoor, kes kuulusid enne koolitust tavapärase käitumisega gruppi, oli enne koolitust 8,7 ning pärast 7,4 (kahanemine 1,3 punkti). Mõlemad muutused on statistiliselt olulised. Joonisel 13 on näha, et pooled lastest, kes kuulusid enne koolitust suuremate raskustega gruppi (piiri peal või riskis), olid pärast koolitust tavapärase käitumisega grupis.

Joonis 13. Raskuste skoori jaotus enne ja pärast koolitust laste puhul, kes olid enne koolitust piiri peal või riskis (%)

Skooride keskmisi vaadates ilmnes, et poiste raskuste skoor oli enne koolitust tüdrukute omast suurem ning mida vanemad lapsed, seda rohkem raskusi. Tulemusi kolme gruppi jagades on näha, et poistest kuulusid enne koolitust kõrgema riskitasemega gruppi ligi pooled (45%) ja tüdrukutest neljandik (26%). Koolituse lõpuks oli mõlema soo puhul toimunud positiivne muutus ning kõrge riskitasemega gruppi kuuluvate laste osakaal vähenes üle kahe korra (koolituse lõpu seis oli vastavalt 20% ja 10%). 2–3-aastastest lastest kuulus enne koolitust suurema riskiga gruppi 24% ning pärast koolitust 7%. 4–5-aastaste seas olid need näitajad 38% ja 17% ning 6-aastaste ja vanemate seas 54% ja 26%.

